

Михайло ЧЕМБЕРЖІ,
ректор Київської дитячої Академії мистецтв,
професор

Квітне "Сад мистецтв"

Двадцять років тому журнал "Початкова школа" вмістив на своїх шпальтах під рубрикою "Діалоги про духовність" матеріал під назвою "Сад мистецтв"*.

У ньому йшлося про перспективи діяльності нового вищого інноваційного навчального закладу для дітей та юнацтва – шойно започаткованої Київської дитячої Академії мистецтв, де б гармонійно поєднувалися ідеї безперервної професійної мистецької освіти із комфортністю навчання, де б створювалася висока духовно-естетична аура освітнього простору, де б царювали шляхетність, толерантність, поважні колежанські відносини між усіма, хто навчається і хто вчить, де буяли б розмаїття та співдружність різних жанрів мистецтв, як Неповторного Величного Знання.

В 2014-му, ювілейному для Академії, році можна здійснити спробу підбити поточні підсумки, проаналізувати її шлях і теперішній стан. Адже за два десятиліття існування Академії тут було підготовлено не лише чимало молодих митців – музикантів, художників, акторів, танцівників, – а й величезну кількість юнаків і дівчат, які, хоч і не стали професійними митцями, – здобули якісну загальну середню та спеціальну освіту й до того ж збагатили свою внутрішню духовну енергію, отримали можливості реалізації власного творчого потенціалу та інтелекту, оволоділи інструментарієм пізнання таємниць оточуючого прекрасного та й загадкового світу.

Інтерв'ю, опубліковане в 1994 р., стало своєрідною "декларацією про наміри" – Академія, на той час, сприймалася винятково як своєрідний і нестандартний теоретичний проект і мала тільки дуже важливу принципову підтримку від Педагогічного товариства України та Творчої спілки вчителів України – Диплом за перемогу на Всеукраїнському конкурсі оригінальних педагогічних та солідарне "За" від видатних діячів мистецтва нашої Держави. Які зі сформульованих в ньому ідей вдалося реалізувати, що залишилося не здійсненим?

Два десятиліття, що минули, були надзвичайно насиченими для столиці України. Опосередковано судити про це можна вже за оболонським ландшафтом: колись Академія була самотнім будинком, що розташовувалася на піску мальовничого берега Дніпра... Нині ж навколо неї виросли нові сучасні споруди – нові виклики та нові орієнтири... Змінилася й сама Академія, і це очевидно вже на рівні її матеріальної

розбудови – територія, що оточує заклад, перетворилася на тінистий парк. Тут є кілька зон: садок вишневий, ялинковий і березовий гаї. Виросли й зміцніли каштани (їх скоро стане двадцять), які щороку висаджують першого вересня після урочистостей на честь початку нового навчального року першокурсники разом з викладачами й почесними гостями. Нещодавно на честь ювілею було висаджено двісті троянд – по десять за кожен рік існування нашого навчального закладу. Насичують простір мистецьким "повітрям" численні скульптури, найяскравішою серед яких є бронзова Муза. Все це налаштує на високий лад ще до того, як переступаєш поріг Академії. А всередині – картини на стінах, звучання органу, одухотворені обличчя юних студентів...

Створення особливої високодуховної натхненної аури навчального закладу "працює" на упровадження принципу комфортності та романтизації процесу навчання, що передбачає наявність максимально сприятливих умов задля надання студентам можливості реалізувати себе, радіти від набуття знань, бути щасливими від щоденного відкриття нового світу. Це важливо, адже вихованці Академії приходять до нас на навчання в зовсім "ніжному" віці – шестирічними, якщо вони вступають безпосередньо на перший курс, або й у чотири з половиною роки, якщо роблять перші мистецькі кроки на факультеті підготовки юних абітурієнтів. Перебуваючи в Академії, вони мають можливість здійснити на одному з її інших факультетів – музичного мистецтва, образотворчого мистецтва, театального мистецтва, хореографічного мистецтва, естрадного мистецтва – шлях від підготовчої до вищої школи, здобути повну загальну середню та спеціальну освіту, освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавра або спеціаліста, їхні можливості значно збагачуються порівняно з тими, хто навчається у традиційних мистецьких навчальних закладах: адже завдяки поглибленню змісту освіти в Академії юні студенти можуть одночасно здобувати кілька спеціалізацій у межах однієї спеціальності (приміром, станковий живопис і скульптура у художників, флейта і скрипка у музикантів тощо).

Педагоги Академії мають щастя й високу відповідальність працювати з обдарованими дітьми, для яких вибір життєвого шляху (а він розпочався з вибору навчального закладу) зумовлений насамперед прагненням реалізувати власний творчий потенціал, що виявляється вже у ранньому віці. Тому для наших вихованців навчання стає не тяжкою й виснажливою

* Чембержі М. Сад мистецтв / розмову вела Г. Ремізовська // Початк. школа. – 1994. – № 12. – С. 37–40.

працею, а приємною щоденною роботою. Намагаємося мінімізувати наслідки можливих помилок у діагностиці їх здібностей. Задля цього в Академії запроваджено коригування фахової орієнтації, що здійснюється протягом усього терміну навчання і має на меті уточнення відповідності рівня професіоналізації навчального процесу для кожного зі студентів відповідно до його можливостей. У системі Академії, окрім вертикалі професійно-мистецької освіти, існує вертикаль загальногуманітарної естетичної освіти, яка не має на меті підготувати фахівця. Вона сприяє виникненню енергетичного поля на інтелектуальному підґрунті, що може дати студентові підставу стати фахівцем в іншій галузі – скажімо, дипломатом, культурологом, критиком...

Можу з гордістю констатувати, що Академія стала полем генерування й успішної реалізації багатьох освітанських ідей – деякі з них здобули визнання на загальнодержавних теренах. Приміром, саме у нас, з перших днів існування, навчання на рівні початкової й середньої школи організовувалося за семестровою системою, було запроваджено обов'язкове вивчення трьох іноземних мов (англійська, німецька, французька), при цьому всі предмети навчального плану викладались та й викладаються виключно українською, а російська – функціонує без будь-яких обмежень.

На самому початку в навчальному закладі і розпочалася також реалізація ще одного принципу, закладеного в концепцію Академії – ранньої професіоналізації. Вихованці Академії не просто готують себе до наступного – "дорослого" – життя, а й розпочинають професійну роботу вже у процесі навчання. Необхідність раннього занурення студентів до цілком серйозної, відповідальної роботи має безумовну доказову аргументацію, до одного з об'єктивних чинників якої віднесемо стан сучасного ринку мистецьких професій. Аналіз показує, що пізнє входження до фахового кола може стати істотною перешкодою на шляху до успіху, і навпаки, чим раніше юний митець виявить свої творчі можливості та амбітні наміри, тим краще його будуть знати і тим більше він буде адаптований до тих складних і специфічних умов, у яких йому доведеться існувати й активно працювати.

За таких обставин креативна активність юних студентів всіляко заохочується, їхня художня творчість стає невід'ємною частиною академічного життя. Вони беруть участь у численних творчих конкурсах, різних за рівнем, вимогами, складом журі (від щорічних внутрішніх, що відбуваються в самій Академії, до міжнародних).

Ефективними стають також інші форми: приміром, залучення юних студентів до проектів, в яких задіяні дорослі митці. Як приклад, варто пригадати роботу юних художників Академії з ілюстрування видань музичних творів, серед яких, у тому числі і мої: симфонічна сюїта "Передчуття весни", збірник солоспівів – сольфеджіо "Моя абетка", вокальний

цикл на слова Л.Ямкового "Світ довкола" та багато інших видань. Принциповою при цьому є установка на сприйняття юних колег як рівноправних співавторів досвідченого фахівця, що, власне, сприяє самоутвердженню молодого митця, спонукає його до подальшої ефективної праці.

Подібна партнерська творча співдружність вихованців Академії із професіоналами високого рівня далеко не обмежується стінами навчального закладу. Ключовою в організації умов для творчої професійної самореалізації юних студентів Академії є робота Філармонічного й Виставкового центрів, що розробили спеціальну програму "Шлях у велике мистецтво", спрямовану на розкриття потенціалу юних студентів. Ця програма представляє панораму їхніх виступів на професійних сценах Києва, України та зарубіжжя, виставкову діяльність юних художників поза межами Академії та географію конкурсних змагань за всіма фаховими напрямками.

Відповідно до розроблених програм, студенти Академії беруть участь у професійних художніх проєктах, наприклад: у балетних спектаклях Національної опери України ім. Т. Г. Шевченка, виставах київських драматичних театрів (Національний академічний драматичний театр ім. І. Франка, Київський академічний театр "Колесо", Театр драми і комедії на Лівому березі Дніпра, Театр на Подолі, Театр юного глядача тощо), у зйомках кіно- і телефільмів, у концертах Національного ансамблю солістів "Київська камерата", Національного палацу мистецтв "Україна", Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського, Львівської національної філармонії, гранд-концертах програми "Нові імена юних зірок України", у концертах на провідних сценах не тільки у столиці, а й далеко за її межами.

Географія творчих презентацій студентів Академії – це малі й великі міста України, Європи, Світу... Вихованці Академії – учасники оригінальних мистецьких програм у музеях та галереях Києва. З відчуттям високого духовного обов'язку вони натхненно беруть участь у численних благодійних акціях до Міжнародного дня інвалідів, для ветеранів Великої Вітчизняної війни, праці, хворих та безпритульних дітей тощо.

Усе це дозволяє студентам Академії не лише почуватися безпосередньо причетними до мистецького світу, а й бути його справжньою повноцінною складовою. Вони живуть у ньому природно, широ і готові, у той же час, до найгострішої конкуренції за об'єктивне право бути лідером і перемагати чесно та цивілізовано. Більше того, здобуваючи собі ім'я у мистецьких колах у віці, далекому від дорослого, вихованці Академії дістають реальну можливість інтегруватися до професійного середовища, отримати блискучі стартові умови для подальшого самостійного життя, щасливої перспективи бути успішним митцем. І, водночас, їхня художня творчість стає не лише стимулом до

власного самовдосконалення, не обмежується доцільністю і корисністю тільки для них самих – а є і, безумовно, могутнім чинником збагачення соціокультурного простору сучасної України.

Принципове значення в Академії має практика реалізації міжфакультетських проектів. Приміром, під час зимових свят ми вже багато років презентуємо театралізоване дійство "Академічні співаночки", коли студенти різних факультетів співають колядки і щедрівки, читають вірші, грають вертепи – разом демонструють знання про джерельну невичерпну красу національної культури, безмежні обрії традицій народів світу.

На ранню професіоналізацію працює також широке використання в навчальному процесі Академії можливостей мережі Інтернет. Творчі здобутки юних студентів і викладачів Академії знаходять відображення як на офіційному сайті Академії, так на інших ресурсах. Зокрема, при Представництві ООН в Україні було започатковано Міжнародний віртуальний мистецький проект "Галерея "Академія" представляє", в якому репрезентуються роботи студентів і викладачів нашого навчального закладу. Співпрацюємо також із ЮНЕСКО, різними фондами та інституціями.

Офіційний сайт Київської дитячої Академії мистецтв (<http://www.kdam.kiev.ua>) дедалі частіше стає не лише джерелом інформації про заклад, його мистецькі акції та студентське життя, а й полем застосування знань і навичок юних студентів, які беруть активну участь у підготовці змістовного наповнення сайту, зокрема, в розділі новин. В цій роботі вони використовують досвід, здобутий під час виконання навчальних завдань, що полягають, зокрема, в аналізі матеріалів Інтернет-ресурсів провідних мистецьких вишів світу й перекладі їх українською мовою. В такий спосіб реалізується ще одна концептуальна засада діяльності Академії – комп'ютеризація мистецької освіти, що має забезпечити юним студентам можливість вільного доступу до важливої інформації.

У 1994 р., коли я говорив про необхідність створення в Академії потужного інформаційно-видавничого блоку, складно було передбачити той стрімкий розвиток комп'ютерних технологій, що незабаром розгорнувся з величезною інтенсивністю. Однак, реалії, що виникли, ми намагалися одразу ж максимально повно використовувати.

Юним студентам Академії була забезпечена можливість отримання потрібної інформації з будь-яких галузей знань завдяки сучасним технологіям з використанням Інтернету, а також внутрішньої комп'ютерної мережі, в якій головний комп'ютер нагороджує всю інформацію з основних напрямів роботи навчального закладу.

Активне і грамотне використання комп'ютера в навчальному процесі сприяє реалізації ідеї розвиваючого навчання, формуванню якісно нової культури мислення. Наразі, в умовах потужних інформацій-

них потоків, особливо важливим є вміння знаходити інформацію та ефективно нею користуватися. Потреб дитини й молодої людини в інформації постійно зростає. З іншого боку, людина має певні обмеження стосовно сприйняття і переробки інформації. Технічні можливості сучасних навчальних систем дозволяють подавати інформацію у різних активних формах, керувати алгоритмом використання, закріплення, трансформації, оптимізації її безкінечних потоків.

В Академії студенти можуть працювати з комп'ютером стільки, скільки потрібно для якісного здобуття знань і відповідно до існуючих медичних рекомендацій. Вони мають доступ до внутрішньої комп'ютерної мережі, що містить навчальну, мистецьку, організаційну, кадрову інформацію, яка може знадобитись у будь-який момент і яку треба вдало використати. Дитина має звикати до комп'ютера саме як до інструменту творчої роботи, який допомагає інтенсифікувати процес навчання, оперативно розширювати параметри знання, але ж, ні за яких обставин не замінить мудре слово, дороговказ, надійне плече Вчителя.

Досвід науково-методичної та педагогічної роботи комп'ютерного центру Академії показав, що використання нових інформаційних технологій у професійній мистецькій освіті сприяє всебічному і гармонійному розвитку особистості дитини, насамперед, розвитку її творчих здібностей.

Специфіка Академії сприяє розширенню її функцій далеко за межі звичайного навчального закладу. Відповідно до своєї концепції Академія від початку повинна була стати високоенергетичним осередком справжнього мистецтва. Починаючи з 1994 року тут презентували свою творчість видатні вітчизняні і зарубіжні митці. З того часу кількість мистецьких акцій наблизилася до тисячі, причому багато з них стали окрасою репертуарної палітри не лише Академії, а й усього Києва. Сформувалися цілі мистецькі цикли за участі видатних діячів культури та мистецтва, багато з яких існують із першого концертного сезону. Серед них: "Різдвяні вечори", "Мистецька родина", "Авторські вечори викладачів", "Лауреати Національної премії України ім. Т.Г. Шевченка", "Провідні балетмейстери України", "Провідні режисери сучасного українського театру", "Творчі зустрічі з майстрами сучасного українського образотворчого мистецтва", "Митці - Герої України", "Майстер та його учні", "Музична палітра світу", "Камерні мистецькі жанри", "Три століття бароко", "Монологи Актриси", "Сторінки світової культури", "Бандуристе – орле сизий", "Раритети української культурної спадщини".

До сукупності названих мистецьких циклів органічно приєднується цикл "Творчі вечори викладачів Київської дитячої Академії мистецтв". Поява такого циклу в контексті роботи закладу є цілком природною й закономірною. Останнім часом набуває попу-

лярності і новий цикл – "Сучасні педагогічні національні та світові школи".

Завдяки існуванню єдиної концепції наукового, організаційного і художнього керівництва Академією, в межах своїх повноважень і персональної відповідальності кожен з працівників активно реалізує себе у загальноакадемічних творчих процесах, що на практиці сприяє повсякчасному збагаченню й оновленню концепції, насиченню її новими плідними деталями, і передумовою цього є жорстка і свідомо виконавська дисципліна, зростання ролі особистості вчителя, високий рівень фахових вимог до професорсько-викладацького складу.

Важливою особливістю є те, що в Академії діє оригінальний наскрізний навчальний план, який надає можливість дещо "випереджати події", викладати деякі предмети вищої школи на рівні ще школи середньої. Таким чином обсяг матеріалу, що має вивчатися при підготовці бакалаврів і спеціалістів, суттєво коригується, і є реальна можливість якісної підготовки в стінах Академії бакалаврів за три роки, спеціалістів – за рік, а в майбутньому магістрів – ще за півтора. Держава отримує подвійний зиск: високий рівень професійної мистецької освіти за суттєвого зменшення фінансових витрат.

В Академії завжди величезне значення надавалося рейтингу щорічних табелів успішності (у нас – матрикулів), в яких фіксуються успішність і шляхетність та толерантність поведінки юних студентів на кожному етапі їхнього навчання. При цьому об'єктом пильної уваги стає кожен із предметів навчального плану, адже ми маємо спостерігати за системним розвитком дитини. При цьому метою навчання стає не механічне накопичення певної суми знань, а надання у розпорядження наших вихованців технологій ефективного набуття дуже важливої і актуальної інформації. Ми прагнемо навчити дитину вчитися – це єдиний вірний шлях у сучасному перенасиченому інформацією соціумі. Багато хто зі студентів, які здобувають в Академії вищу освіту, одночасно навчається і в інших ВНЗ, що має і свою логіку, і своє об'єктивне підґрунтя.

Науковці Академії беруть участь у дослідженнях, спрямованих на вивчення організації мистецької освіти в сучасному світі, розробляючи рекомендації по застосуванню цього досвіду. В той же час, усесторонньому висвітленню піддається творчий та освітній доробок нашого навчального закладу.

Досвід діяльності Академії я намагався повсякчас аналізувати й осмислювати, що знайшло відтворення в численних статтях і двох моїх книжках. Перша з них – збірка наукових статей та інтерв'ю "Наближення до високих істин..." (2004). Друга, монографія "Ранкові роздуми про вічне" (2010), стала результатом роздумів про мистецтво й композиторську професію, мистецьку освіту в історичному аспекті та її сучасні проблеми, практику роботи Київської дитячої Академії мистецтв та перспективи її подальшого розвитку.

Навчально-виховний процес "підказав" напрямки методичної роботи. Як результат, були створені навчальні посібники: "Дива пухнастої зими" (2009, у співавторстві з О.Ваврик), що містить колядки, шедрівки, сценарії вертепів; "Аранжування з використанням комп'ютерних музичних програм" (у співавторстві із С.Карасем). Нині готується до друку нове видання – "Тембральні мікси" для студентів-композиторів, де будуть представлені можливості поєднання різних інструментів в оркестровій партитурі. Активно працюють у цьому контексті і мої талановиті колеги...

Впродовж усього періоду існування Академії її діяльність була предметом уваги провідних наукових інституцій, неодноразово обговорювалася на засіданнях Президії Національної академії педагогічних наук України та Президії Національної академії мистецтв України. Велику увагу від самого початку її існування приділяло Головне управління культури і мистецтв Київської міської державної адміністрації (зокрема, проблеми становлення навчального закладу обговорювалися на засіданнях його колегії). Зацікавленість "ззовні", спрямована на Академію поважними вченими та менеджерами мистецтва й освіти, допомагала вчасно виявити проблемні зони у реалізації проекту.

Київська дитяча Академія мистецтв – сучасна установа, демократично відкрита для всіх. Вона привертає пильну увагу діячів різного рівня як в Україні, так і за її межами. Її відвідують численні делегації з усього світу; за роки роботи ми мали честь приймати керівників і професорів провідних навчальних закладів, митців, науковців, видатних педагогів з усього світу – США, Франції, Великої Британії Росії, Білорусі, Польщі, країн Балтії, Іспанії, Австрії, Німеччини, Португалії, Болгарії, Чехії, Словаччини, Норвегії, Сербії, Хорватії, Чорногорії, Швеції, Швейцарії, Фінляндії, Мальти, Туреччини, Бразилії, Аргентини, Венесуели, Марокко, Тунісу, Мадагаскару, Японії, Китаю, Південної Кореї, Монголії, Індії, Ізраїлю, Ірану, країн Середньої Азії тощо. Приємно, що Академія має численні престижні нагороди, удостоєна честі бути володарем Культурного гранту Уряду Японії. Книга відгуків гостей Академії свідчить про надзвичайно позитивне та доброзичливе ставлення до навчального закладу усіх, хто мав можливість познайомитися з багатожанровою діяльністю нашою *Alma mater*.

Двадцятирічний шлях, сповнений творчих злетів і подолання труднощів, дуже складно скільки-небудь повно відтворити у межах однієї статті. Проте, для мене цілком очевидно, що Київська дитяча Академія мистецтв, що пройшла непростий шлях свого становлення, довела справедливості своїх концептуальних бачень розвитку професійної мистецької освіти, має гарні перспективи у вихованні творчо-інтелектуальної еліти нашої країни, мусить мати своє продовження, мусить жити і творити.

"САД МИСТЕЦТВ" – КВІТНЕ!